

XI. Hafta:

Fransiskanlar, Dominikanlar ve Bonaventura: Her iki tarikat için de karakteristik olan ortak nokta, bilimsel araştırmalar yapmaları ve Aristoteles'in felsefesini incelemeleridir. Batı, Aristoteles'i, 12.yüzyıl'da, Arapça'dan Yunancaya ve Latinceye yapılan çevirilerle tanımıştır. Skolastiğin birinci döneminin Platon'cu özellikle de Yeni Platoncu, ikinci döneminin ise, Aristotelesçi olduğunu biliyoruz. Ancak, bu dönemde Aristotelesçilik hiçbir dirençle karşılaşmadan hemen kabul görmüş ve gelişebilmiş değildir. Birçok kişi, hatta kilise bile bu akıma karşı çıkmış; tavır takınmıştır. Aristotelesçiliğe karşı takınılan bu tavırları dört grupta toplamak mümkündür:

1. Aristoteles'in etkili olmasına ve benimsenmesine tam anlamıyla karşı çıkanlar: (Başlangıçta çok güçlü olan bu tutum, zamanla gücünü ve önemini yitirmiştir.)
2. Aristoteles'i İbn Rüş'tün anladığı ve sunduğu gibi benimsemek isteyenler: (Bunların yani Latin İbn Rüşçülerinin en ünlüsü, Brabant'lı Siger'dir.)
3. Temelde Augustinus'a dayanan, Aristoteles'i ancak ölçülü bir biçimde benimsemek isteyenler: (Bunların en önemli temsilcilerinden biri, Fransiskan tarikatına mensup Bonaventura'dır.)
4. Temele Aristoteles'i alıp, bu temel üzerine yeni bir felsefe ve teoloji kurmaya çalışanlar: (Bunların en önemli temsilcilerinden biri, Dominikan tarikatına mensup Aquino'lu St.Thomas'dır.)

Bonaventura (1217-1274): İtalya'da doğmuş, 1238'de öğrenim görmek üzere Paris'e gönderilmiştir. 1248-1255 yılları arasında Paris Üniversitesinde dersler vermiştir. Çağdaşı Aquino'lu St.Thomas ile aralarında var olan çekişme yüzünden kürsüsünü bırakmak zorunda kalmıştır. Bağlı bulunduğu 'Paris Rahipler Birliği'nin genel yöneticiliğine getirilmiş, bu görevi, ölümünden bir yıl öncesine, 1273 yılına kadar sürdürmüştür. 1274'de vefat etmiştir. Bütün eserleri, 1902'de "*St. Bonaventura Opera Omnia*" adlı bir kitapta toplanmıştır.

Bonaventura'nın felsefesi, genellikle Tanrıbilim ve mistisizmle tamamlanan bir felsefe olarak değerlendirilir. Ona göre, felsefi sorunların çözümü ancak Tanrı'ya ulaşmakla, ruhun Tanrı'ya doğru yapacağı bir yolculukla gerçekleşebilecektir; ama, felsefe bir Tanrıbilim değildir. Çünkü felsefe, akıl ilkeleri üzerine, Tanrıbilim ise, inanç ilkeleri üzerine kurulmuştur. Öte yandan, felsefenin konusu fenomenler (görünen gerçeklikler), Tanrıbilimin konusu ise, numen (

görünmeyen gerçeklik) dir. Ona göre, Tanrı, değişik açılardan olmak üzere, her iki alanın da konusudur. Şöyle ki: Tanrı, inancın konusudur ve mantıksal olarak da kanıtlanabilir; ama, bunu, Tanrı'nın kendi başına bir inanç konusu ve ayrıca ilk neden olarak da mantıksal kanıtlamanın konusu olduğu biçiminde anlamak gerekir. Felsefe, Tanrıbilim'den bağımsız olarak mutlak kesinliği kendi içinde taşır; son nedenlerin bilgisine ulaşmak felsefenin alanına girer; ama yine de felsefe, Tanrıbilimin yardımı olmaksızın bunları çözemaz.

Bonaventura, duyusal bilgi, bilimsel bilgi ve bilgesel (tam) bilgi olmak üzere üç tür bilgi ayırt eder. Duyusal bilgi, ruh etkinliğiyle, bilimsel bilgi, soyutlamayla, hiç değişmeyen hakikate, hiç yanılmayan ışığa ulaştıran bilgesel (tam) bilgi ise, akıl yürütmeye, deneyle ve birden bire kavramayla elde edilir. Tanrı en yalın varlıktır; değişmez, ezeli, ebedi, bir, ilk ve tam güçlü bir varlıktır. Tanrı, yani "hakikat" kendisinden iyi hiçbir şeyin düşünülmemeyeceği şeydir; dolayısıyla, var olmaması da var olmadığının düşünülmesi de olanaksızdır.

Bonaventura, gerçek bir Platon'cu ya da Augustinus'un felsefesine bağlı biri olarak, zihnin, kusursuz ve yetkin bir varlığın bilgisine sahip değilse eğer, maddi dünyadaki bir varlığın kusurlu ya da eksik olduğunu kesinlikle iddia edemeyeceğini söyler. Bu nedenle, kusur ya da eksiklik, çirkinlik ya da yetkinsizlik fikri veya düşüncesi yetkinlik fikrini varsayar. Çünkü var olanları yetkinlik bakımından değerlendirmek bir yetkinlik ölçütünü gerektirir. Ona göre, Tanrı'nın yetkin varlığı için gerçek bir kanıt ya da teminat oluşturan bu yetkinlik fikri ya da ölçütüne, olumsuzlama ya da soyutlama yoluyla ulaşılamaz; bu düşünce insanlarda doğuştan olmak durumundadır. Yaradılış bağlamında sudur anlayışını benimseyen Bonaventura, sudur teorisinin Hristiyanlık için kabul edilemez olan içeriklerinden uzak durabilmek için, onu bir tür 'örnekçilik'le tanımlamaya çalışmış, evrenin ezeliğini, göksel akıllar ve ruhlar benzeri ara nedenlerin var oluşunu reddederken, Platon'un "idealar"ını öne sürmüştür. O, Platon'un 'ilk örnekler' veya 'özler' olarak idealarının, Tanrı'nın evreni yaratırken kullanmış olduğu örnek nedenler ya da modeller olduğunu, bu ideaların kutsal üçlemenin (Baba- Oğul-Kutsal Ruh) ikinci kişisiyle özel bir biçimde birleştiğini iddia etmiştir. Buna göre, 'Bir', 'Baba-Oğul'u kendisini düşünerek, kendi özüne dair bir bilgi edimiyle yaratmıştır. Bu nedenle, 'Oğul', 'Baba'nın bilgeliğinin ve Tanrı'nın yaratıcı imkanlarının bir ifadesidir. Örnekçilik öğretisi, hiç kuşku yok ki, Tanrıyla yaratıkları arasında belli bir benzerliğin olmasını gerektirir. Bonaventura, bu yakın benzerliğe imago (suret, imge) adını verir. Ona göre, her yaratık, Tanrı'nın bir ifadesi, tezahürü, sureti (imago) veya benzeri (similitudo) olarak Tanrı'nın bir

Prof. Dr. Ülker Öktem

FEL 213 Ortaçağ Felsefesi

sonucu, damgası ya da ayak izi (vestigium) dir. Ona göre, bu üçlü ilişki derecesine, Tanrı'nın üç farklı derecedeki etkisi tekabül eder.